

สิ่งดี ๆ ที่โรงเรียนบ้านหนองบัวแดง

โรงเรียนบ้านหนองบัวแดง ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียน ครู นักเรียน ชุมชน กรรมการสถานศึกษา ประชาชนชาวบ้าน องค์กรและหน่วยงานราชการ

เริ่มจากผู้บริหารศึกษาหาความรู้ ทำความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากนั้น จึงส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมเพื่อเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกันจัดทำ “วิสัยทัศน์” ของโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและวัยของผู้เรียน ให้เด็กลงมือปฏิบัติและถอดองค์ความรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้และฐานการเรียนรู้เป็นเครื่องมือ เน้นการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และจัดให้ชุมชน วัด มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้ทุกคนทุกฝ่ายพูดภาษาเดียวกัน

โรงเรียนบ้านหนองบัวแดง เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ 116 หมู่ที่ 12 ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีผู้บริหาร 1 คน ครู 9 คน และนักเรียน 135 คน มีพื้นที่จำนวน 40 ไร่ โรงเรียนตั้งอยู่ในชนบท ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม บางครอบครัวมีปัญหาหย่าร้างสูง ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ต้องอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายและญาติพี่น้อง สภาพแวดล้อมเหล่านี้เป็นปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านการเรียน คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพฤติกรรมของนักเรียน เช่น หนีเรียน ขาดความรับผิดชอบ และก้าวร้าว เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าว โรงเรียนจึงน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในการดำเนินงานของโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน คุณธรรมจริยธรรม รวมถึงศักยภาพของนักเรียนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง คณะครู ชุมชน วัด โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดี มีทักษะการใช้ชีวิต สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และมุ่งหวังให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

เริ่มต้นจากสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียน

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองบัวแดง เริ่มขึ้นปี พ.ศ.2549 เมื่อครั้งนายสมนึก จันทร์แดง เข้ามารับตำแหน่งผู้อำนวยการในครั้งแรก พบว่า เด็กนักเรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานการเรียนรู้ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์และเด็กบางคนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้

ผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวเมือง ผอ.สมนึก จึงตั้งคำถามว่า โรงเรียนบ้านหนองบัวแดงขาดอะไร มีอะไรดี และจะทำอย่างไรกับสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ จึงย้อนกลับมามองสิ่งที่โรงเรียนมี พบว่าโรงเรียนมีพื้นที่มากกว่า 40 ไร่ แต่ไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ จึงคิดพลิกพื้นที่ดินว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์กับนักเรียน กอปรกับโรงเรียนมีกิจกรรมการเกษตรอยู่บ้างแล้ว จึงน่าจะสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนและชุมชนได้เข้ามาศึกษา

หลังจากนั้น ผอ.สมนึกจึงพาคณะครูไปศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จัดอบรมให้ความรู้แก่ครู แล้วจึงร่วมกันกำหนดนโยบายการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและวัยของผู้เรียน โดยเน้นส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติผ่านฐานกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สำคัญมีการดึงวิทยากรผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้กับนักเรียน จัดให้ชุมชน วัด มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โดยใช้หลัก “บ-ว-ร”

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรม โครงการต่างๆ ส่วนใหญ่โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจกรรม เช่น โครงการขยะทองคำ ซึ่งทำความร่วมมือกับคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในการให้บริการสังคม คือบริหารจัดการขยะภายในโรงเรียนให้เกิดเป็นรูปธรรม มีการคัดแยกขยะอันตราย ขยะมีพิษ ขยะรีไซเคิล และให้ความรู้กับเด็ก เมื่อเด็กได้ความรู้ก็นำไปเล่าให้ผู้ปกครองฟัง จากนั้นนักศึกษาที่มาให้ความรู้กับเด็กจะลงไปร่วมกันรณรงค์ให้ความรู้แก่ชุมชน เกิดเป็นตัวอย่างและต้นแบบให้หลายๆหน่วยงาน ที่มาศึกษาดูงาน มีการจัดกิจกรรมร่วมกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในการน้อมนำเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโครงการชีวิตดี เรื่องการพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องคู่ขนานไปกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

นอกจากนี้ ยังมีการจัดการศึกษาร่วมกับวัดในชุมชน นำเด็กที่มาบวชเณรเข้ามาเรียนที่โรงเรียน แม้ไม่มีวุฒิ แต่เรียนเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ และเรียนเพื่อให้เกิดทักษะในด้านความคิด

ส่วนวัดจะให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนในเรื่องงบประมาณ อาหาร และสถานที่ พระวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนเรื่องคุณธรรม ผลที่เกิดขึ้นคือ นักเรียนได้รับรางวัล นักเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนคุณธรรมดีเด่นระดับประเทศของธนาคารออมสินร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ทฤษฎี C D S L

สำหรับการบริหารจัดการ ผอ.สมนึกจะใช้ **ทฤษฎี C D S L** ซึ่งมาจากการถอดบทเรียนการทำงานของตนเองจนเกิดเป็นสูตรการทำงานดังนี้

C-COPY หลังจากนำคณะครูไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ แล้ว ให้ครูแต่ละคนกลับมาทบทวนว่างานที่คือนั้นมีอะไรที่ครูสามารถนำมาใช้กับโรงเรียน ได้บ้างและแต่ละกิจกรรมดำเนินงานอย่างไร มีวิธีการจัดการอย่างไร แล้วให้ครูสรุปออกมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในปฏิบัติงาน

D-DEVELOPMENT การพัฒนาเพื่อยกระดับและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน โดยประเมินว่าโรงเรียนมีความเข้มแข็งและจุดด้อยตรงไหน อะไรคือปัญหา อะไรคือโอกาสที่จะนำมาเป็นเงื่อนไขในการสร้างความสำเร็จตามศักยภาพของทุนที่มี

S-SUPPORT เมื่อครูแต่ละคนคิดและสามารถพัฒนาจนเกิดกิจกรรมที่เหมาะสมแล้ว จึงนำไปสู่ขั้นการสนับสนุน คือ สนับสนุนทั้งทางด้านจิตใจ กำลังกาย และกำลังเงิน ซึ่งจุดนี้คือที่มาของการเชื่อมโยงกับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ จนเกิดเป็นเครือข่ายที่ทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียน

L-LEARNING เมื่อเกิดกิจกรรม ฐานการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ จึงนำไปสู่ขั้นการเรียนรู้ของนักเรียน ครู รวมถึงชุมชนได้มาเรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ ผ่านการปฏิบัติจริง การแก้ปัญหา และการจัดการ อันนำไปสู่การได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน

จัดกิจกรรมแบบเชื่อมโยง การบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัวแดงได้ลงมือปฏิบัติจริงจากการทำกิจกรรม โดยแต่ละคนจะเลือกรับผิดชอบฐานตามความถนัดและความสนใจ ได้เรียนปนเล่นทั้งในและนอกชั้นเรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินกับการมาโรงเรียน ทั้งนี้เพราะกิจกรรมการเกษตรที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นไม่ต่างกับวิถีชีวิต และสิ่งรอบตัวของนักเรียนมากนัก ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์

ทำนา ฯลฯ ที่ล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ ความคิด การลงมือทำ การแก้ปัญหา และคุณธรรม เกิดเป็นความภาคภูมิใจ มีความสุขกับการเรียนและยังมีผู้กับข้าวใบใหญ่ ที่มีอาหารไว้บริโภคอย่างไม่ขาดแคลน

ฐานการเรียนรู้ของโรงเรียนจึงพัฒนาเป็นลำดับ จากการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกด้วยตนเอง รวมถึงภูมิปัญญาบอกเล่า ศึกษาเพิ่มเติมจากหน่วยงานอื่นๆบ้าง เพื่อเอื้อต่อบริบทและเหมาะสมกับศักยภาพของโรงเรียนมากที่สุด โดยมีกิจกรรมเด่น คือ

๑. การรับประทานอาหารแบบพอเพียง(บุฟเฟ่ต์) เพื่อส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย มารยาท การรอคอย การช่วยเหลือแบ่งปัน และรู้จักพอประมาณในการรับประทานอาหาร ด้วยการฝึกให้นักเรียนตักอาหารให้พอดีกับที่ตนเองจะรับประทาน รู้จักความพอประมาณในการรับประทาน โดยมีกติการ่วมกันว่าตักมาแล้วต้องรับประทานให้หมด ก่อนรับประทานจะมีการกล่าวขอบคุณที่มาของอาหารแต่ละมือ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนรู้คุณค่าของอาหาร ความยากลำบากของชาวนา แม่ครัว ครู ผู้ปกครอง และก่อนจะรับประทานต้องอยู่ในความเงียบ รอจนกว่าจะได้ทานพร้อมกันทุกคน เมื่อทานเสร็จรับผิชอบงานงามของตนเอง ล้างเก็บอย่างเรียบร้อย (นอกจากนี้ ผลที่เป็นรูปธรรมที่ได้รับคือจากเดิมที่แม่ครัวหุงข้าววันละ ๒๕ ก.ก. ปัจจุบันเหลือวันละ ๑๗ ก.ก. ทำให้เป็นการลดต้นทุนวัตถุดิบที่เป็นข้าว ซึ่งแต่เดิมนักเรียนมักจะรับประทานอาหารไม่หมดทำให้เหลือและกลายเป็นเศษอาหาร เมื่อจัดให้รับประทานอาหารแบบพอเพียง นักเรียนตักอาหารเอง โดยใช้การพิจารณาถึงความพอเพียงที่ร่างกายของตนเองต้องการ ทำให้อาหารที่นักเรียนตักมารับประทานหมดจานไม่เหลือแม้แต่เศษอาหาร)

๒. การผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ เป็นกิจกรรมที่สามารถพลังงานทดแทนการใช้เชื้อเพลิงต่างๆ ประโยชน์ที่ได้จากการทำบ่อก๊าซชีวภาพมี ๓ ด้าน คือ ด้านพลังงาน ให้ความร้อนผลิตกระแสไฟฟ้า ใช้กับเครื่องยนต์ ด้านปรับปรุงสภาพแวดล้อม ขจัดกลิ่นเหม็น แมลงวัน และด้านการเกษตร เช่น การทำปุ๋ย ทำเป็นอาหารสัตว์ โดยโรงเรียนได้นำมูลสัตว์จากหมู ไก่ วัว ควาย ที่เลี้ยงไว้มาหมักบ่มไว้จนมีปริมาณมากๆ แล้วต่อท่อก๊าซไปยังโรงอาหารของโรงเรียนเพื่อใช้หุงต้มประกอบอาหารกลางวันให้นักเรียน เป็นการใช้พลังงานทดแทน

การเรียนการสอนเน้นที่ “การลงมือทำ”

โรงเรียนบ้านหนองบัวแดงเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ได้มีการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน โดยกำหนดหลักสูตร “หน่วยพอเพียง” ให้นักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล – ป.3 เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการทำความรู้จักสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น ฐานสิ่งแวดล้อม ฐานพืช ฐานสัตว์ ฐานประมง สอดแทรกด้วยการตอกย้ำ ซ้ำทวนด้วยการพูด การตั้งคำถาม ซึมซับจากการปฏิบัติ ระดับชั้น ป.4 – ป.6 ครูจะเริ่มสอดแทรกเรื่องของวิชาการ โดยการถอดบทเรียน วิเคราะห์หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเข้าไปด้วย เพราะเด็กรุ่นนี้จะเริ่มคิดวิเคราะห์ได้ ฉะนั้นเด็กนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองบัวแดงจะเริ่มจากการลงมือปฏิบัติก่อนในช่วงเด็กเล็ก และเพิ่มเติมด้านวิชาการหรือทฤษฎีในระดับชั้น ป.4 – ป.6 โดยทุกกิจกรรมต้องสอดคล้องและให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยง เช่น เรื่องของการทำน้ายาอเนกประสงค์ ทำแล้วนำมาใช้ที่โรงอาหารล้างถ้วยล้างจาน ถูห้อง แก๊สชีวภาพนำมาใช้หุงต้มในโรงเรียน กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นวิถีที่ชุมชนมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่โรงเรียนนำมาผนวกโดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้กับนักเรียนเพิ่มเติม

ด้านงานวิชาการ โรงเรียนบ้านหนองบัวแดง จะใช้กลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ เป็นแม่บท แล้วนำมาผนวกกับกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศเพื่อให้เด็กได้เรียน โดยโรงเรียนจะเน้นที่สาระภาษาไทย เรื่อง การอ่าน การพูด และการคิดวิเคราะห์ มุ่งส่งเสริมให้เด็กอ่านได้ก่อน โรงเรียนบ้านหนองบัวแดงได้จัดกิจกรรมก่อนเปิดภาคเรียนทุกครั้งจะมีการเข้าค่ายเด็ก เด็ก ป.1 – 3 เข้าค่ายแบบไปเช้าเย็นกลับ 2 วัน ส่วนเด็ก ป.4 - 6 เข้าค่าย 3 วัน 2 คืน เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโรงเรียน โดยทำข้อตกลงร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องตลอด ทั้งที่วัด โรงเรียน และชุมชน โดยบางครั้งให้เด็กไปเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านบ้าง ครูพยายามหารูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ชวนเด็กลงมือทำก่อน เมื่อเด็กทำเป็นแล้วครูจะถามเด็กว่าได้อะไรจากการทำ จากในอดีตไม่เคยมีการตั้งคำถามว่าสิ่งเหล่านี้คือความพอเพียง มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันอย่างไร แต่ปัจจุบันครูเริ่มถามเด็กๆ แล้ว บางครั้งเด็กเล็กๆ อาจจะตอบไม่ได้ แต่เขาปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา

ผลที่เกิดขึ้น

หลังจากที่โรงเรียนบ้านหนองบัวแดงได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน พบว่านักเรียนมีคะแนนประเมินผล O-NET สูงขึ้น เกินขีดจำกัดล่าง ที่สำคัญคือเด็กสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ต่อในครอบครัวได้ เช่น เดิมชุมชนมีการใช้ยาฆ่าแมลงเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อเด็กๆ แนะนำให้คนชุมชนหันมาใช้สารอินทรีย์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจึงลดลง

การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองบัวแดง เริ่มต้นจากการสร้างครูแกนนำให้สามารถเป็นวิทยากรได้ โดยให้ทุกคนสลับกันทำหน้าที่ ผู้บริหารมีหน้าที่สร้างความมั่นใจให้ครู ด้วยการมอบหมายงานให้รับผิดชอบ ให้โอกาส ผลักดันให้ครูแต่ละคนไปศึกษาหาความรู้ เพื่อเตรียมตัวนำเสนอและถ่ายทอดให้ผู้มาศึกษาดูงานได้รับรู้ ถือเป็น การสร้างความมั่นใจให้ครูสามารถยืนอยู่ได้ ชุมชนยืนอยู่ได้ ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหรือไม่ก็ตาม